

університету свою національну гордість, а провину його досить іронічно покладаючи на муки перенасиченого матеріалом спеціалізованого навчання, намагались дати відсіч критиці, щойно робота Ортеги-і-Гассета була видана у Німеччині.

Слід сказати, що у багатьох авторів, що присвятили свої праці цій темі, унаслідують лінія Гумбольдта щодо керівництва університету, вибудови його на засадничому – філософському факультеті. Теоретичні науки, раціональні дисципліни, наслідуючи Канта, у моделі Гумбольдта містять свою критичність в рефлексивному пізнанні, що має поєднуватись із власною автономною науковою діяльністю. Сама наука, має постійно знаходитись у творчому пошуку, русі, університет має постійно займатись дослідженнями і у цьому смислі воно перебуває в єдності з викладанням.

У будь-якому випадку, не тільки відстань у часі стала завадою на шляху для розуміння між двома теоретиками університету, суттєвими на нашу думку постають самі національні традиції та відмінності у підходах у сфері вищої освіти. Традиційний університет є носієм національної культури і її оплотом, та у своєму прагненні до реформ і академічної свободи він не помічає, що сама функція університету як соціального інституту зазнає принципових змін, «розум» і «культура» витісняються іншими цінностями, показниками успішності, а на зміну педагогу і досліднику приходить адміністратор. Таким чином, видається очевидним, що полеміку стосовно місця та долі університету буде продовжено і в майбутньому, а розпочате реформування вищої школи у нашій державі, будемо сподіватись, наблизить український університет у руслі національних традицій вищої школи до викликів сучасності, які вже прийняв західний світ.

Список використаних джерел

1. Ідея університету: Антологія // Ред. Марія Зубрицька. – Львів: Літопис, 2002. – 304 с.
2. Ортега-і-Гассет Х. Миссія університета / Пер. с исп. М. Н. Голубевой. – Минск: Издательство БГУ, 2005. – 104 с.
3. Покликання університету: Зб. наук. пр. // Відповід. ред. О. Гомілко. – К.: Янко, 2005. – 304 с.
4. Ридингс Б. Университет в руинах / Пер. с англ. А. М. Корбута; отв. ред. М. А. Гусаковскій. – Минск: БГУ, 2009. – 248 с.
5. Санчес Х. Э. Хосе Ортега-і-Гассет как педагог // Ортега-і-Гассет Х. Миссія університета / Пер. с исп. М. Н. Голубевой под ред. А. М. Корбута. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – С.79–103.
6. Хаймпель Герман. Вина и задача университета // Отечественные записки. – 2003. – №6. – С.201–212.
7. Шнедельбах Герберт. Университет Гумбольдта // Логос. – 2002. – №5–6 (35). – С.65–78.

References

1. Ideja universytetu: Antologija // Red. Marija Zubryc'ka. – L'viv: Litopys, 2002. – 304 s.
2. Ortega-i-Gasset H. Missija universiteta / Per. s isp. M. N. Golubevoj. – Minsk: Izdatel'stvo BGU, 2005. – 104 s.
3. Poklykannja universytetu: Zb. nauk. pr. // Vidpovid. red. O. Gomiilko. – K.: Janko, 2005. – 304 s.
4. Ridings B. Universitet v ruinah / Per. s angl. A. M. Korbuta; отв. ред. М. А. Gusakovskij. – Minsk: BGU, 2009. – 248 s.
5. Sanchez H. Je. Hose Ortega-i-Gasset kak pedagog // Ortega-i-Gasset H. Missija universiteta / Per. s isp. M. N. Golubevoj pod red. A. M. Korbuta. – M.: Izd. dom Gos. un-ta – Vysšej shkoly jekonomiki, 2010. – S.79–103.
6. Hajmpel' German. Vina i zadacha universiteta // Otechestvennye zapiski. – 2003. – №6. – S.201–212.
7. Shnedel'bah Gerbert. Universitet Gumbol'dta // Logos. – 2002. – №5–6 (35). – S.65–78.

Miroshnychenko D., postgraduate student of Institute of Higher Education NAPS of Ukraine (Ukraine, Kyiv), dmitriy.miroshnichenko@aol.com

Understanding the mission of the university in the twentieth century (critics of the higher education model by J. Ortega y Gasset)

The most popular question for philosophical discussions of the XX century is considered in this article – the question of the mission and the idea of the university. It is indicated on the major trends in the study of the issue among both the world's intellectuals, who turned to this subject, and among Ukrainian philosophers. The article among other themes discusses in detail one of the episodes of polemics in the university study in the first half of the XX century – between the Spanish philosopher Ortega y Gasset and the German historian H. Heimpel, which is particularly relevant in the light of the national reform of higher education. The model of «research university» described by Humboldt, criticized by Ortega y Gasset for excessive scientism and detachment from culture, according to H. Heimpel, contains in close connection of education and science includes academic freedom, a part of the essence of the university. However, this classical model is not prepared for the global challenges of our time, while the function of the traditional university as social institution itself drastically changes, and national culture retreats to academic rates and indexes.

Keywords: university, higher education, culture, science, research, reform.

Мирошніченко Д., аспірант, Інститут вищого образования НАПН України (Україна, Київ), dmitriy.miroshnichenko@aol.com

Осмысление миссии университета в XX веке (критика модели высшего образования Х. Ортега-і-Гассета)

Рассмотрен один из популярнейших вопросов для философских дискуссий XX века – вопрос о миссии и идее университета. Указано на основные тенденции в изучении данного вопроса как среди мировых интеллектуалов, обратившихся к данной теме, так и среди отечественных философов. В частности, предложен к рассмотрению один из эпизодов полемики в области университетских студий первой половины XX века – между испанским философом Х. Ортега-і-Гассетом и немецким историком Г. Хаймпелем, который представляется особенно актуальным в свете отечественной реформы системы высшего образования. Подвергнутая критике Ортега-і-Гассетом классическая модель «исследовательского университета» Гумбольдта по причине излишнего scientism'a и оторванности от культуры – по мнению Г. Хаймпеля, в неразрывной связи образования и науки и содержит академическую свободу, составляющую сущность университета. Однако, эта классическая модель оказывается, тем не менее, не готовой к глобальным вызовам современности, когда сама функция традиционного университета как социального института претерпевает принципиальные изменения, а национальная культура отступает перед показателями успешности.

Ключевые слова: университет, высшее образование, культура, наука, исследование, реформа.

* * *

УДК 821.162.1

Мороз О. В.,
кандидат філософських наук, ст. викладач
кафедри української філології та суспільних
дисциплін, Кременецька обласна гуманітарно-
педагогічна академія ім. Тараса Шевченка
(Україна, Кременець), lena_lisova@ukr.net

ФІЛОСОФСЬКІ МОТИВИ ЕПІСТОЛЯРІЮ ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО

Здійснюється детальний аналіз проблематики епістолярної спадщини Юліуша Словацького. Встановлено, що роздуми поета носять релігійно-гуманістичний характер та розкриваються через призму природного, людського й надприродного буття. Акцентовано увагу на провідних філософських мотивах епістолярію Юліуша Словацького, які розкриваються через визначення детермінативів істинної сутності Людини (циристість, правдивість, людяність, самотність, нерозривний зв'язок із сім'єю); духовно-культурного потенціалу її внутрішнього світу через віру та зв'язок із Всевишнім (відчуття Божої присутності на всіх рівнях буттєвих форм); підсвідоме досягнення внутрішнього спокою та душевного комфорту (філософія серця, позбавлення марних земних хвилювань та переживань); життєво-практичних установок зовнішнього існування (перевага духовного над матеріальним, роздуми про земне призначення людини, пошук шляхів до частя тощо).

Ключові слова: епістолярій, людина, філософія серця, філософська екзистенція, релігійно-гуманістична проблематика, природна та надприродна реальність.

Світоглядне тло кожної епохи – відображення історично-соціальних, культурно-духовних та мистецько-просвітницьких процесів, які найбільш повно відтворюють настрої та переживання, думки й ідеї провідних діячів досліджуваного періоду. У цьому контексті творчість Ю. Словацького – яскравий приклад незламності духу, патріотичних поривів та творчих пошуків. Її дослідження потребує першочергового вивчення у літературно-поетичному плані. Наявність великої кількості монографічних, наукових та публіцистичних праць є свідченням не лише все стороннього дослідження творчості поета, яка виступає потужним джерелом для здійснення наукових пошуків, але й водночас ще раз засвідчує поглиблений інтерес до вивчення, аналізу та опрацювання творчого доробку автора. Тому виникає необхідність аналізу світоглядних підвалів творчих пошуків Ю. Словацького, відстеження провідних філософських мотивів його поглядів та думок з метою розкриття багатства внутрішнього світу в контексті його становлення та самовизначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з обраної теми засвідчує великий інтерес вітчизняних та зарубіжних літераторів до вивчення життєвого та творчого шляху цього великого митця художнього слова, його життєвої позиції та провідних мотивів його творчості. Зазначену проблематику досліджували та розкривали М. Бажан, Р. Лубківський, С. Маковський, Д. Павличко, А. Ковальчикова, Р. Пшибильські, Е. Гженда, К. Зажицкі та інші.

Близькою за змістом та формою до нашої тематики є розвідка Л. Оляндер, в якій вона через поезику дає характеристику образу світу і людини в листах до матері Ю. Словацького, розкриває шляхи самопізнання та саморозкриття поета. Уявивши ключову роль сповіді та інтимності вражень від простору в розумінні поетом самого себе у взаємодії з людським, природним та історико-культурним середовищем, науковець зазначає специфічний внесок поета в осмислення Буття, у збагачення змісту філософського поняття присутності [2, с. 417]. Інший науковець О. Гаськевич досліджує місце і роль флористичних символів, акцентуючи увагу на одному з дискурсів творчості Ю. Словацького.

Мета статті полягає в характеристиці філософських мотивів творчого спадку Ю. Словацького, зокрема розкриття онтологічної, антропологічно-гуманістичної проблематики в епістолярній спадщині.

Дослідження та аналіз творчого доробку Ю. Словацького засвідчує, що світоглядно-життєва позиція автора – синергетика природної та людської реальності, поетичного й філософського слова, релігійних і світоглядних поглядів. Незвичність внутрішньої філософської екзистенції Ю. Словацького – «атмосфера уяви, край метафори, острів ідеалу, перетнутий рікою сліз» [1, с. 115] породжує неповторний філософський світ думок та ідей про навколишню дійсність, людське буття, місце Бога у житті людини тощо. Поєднання чуттєвих та логічних форм пізнання й осмислення явищ оточуючого простору забезпечили неповторність та унікальність світоглядних поглядів поета, філософських мотивів творчості.

У листах Ю. Словацького до матері спостерігається реалізація онтологічної проблематики, зокрема під час аналізу пізнавальних властивостей буттєвих форм – «три образи побачених явищ» [1, с. 28]. Синтез реального,

уявного і згадуваного породжує повноту образу певного місця. Для кращого розкриття істинної сутності явища, на думку Ю. Словацького, необхідно не лише його детально відчутти, сприйняти та уявити, але й зіставити з подібними явищами навколишнього світу, особливо на ґрунті перетину різних культур, епох, цивілізацій; через ознайомлення та вивчення особливостей й властивостей окремих предметів, явищ простору в контексті подорожей та відкриття незвіданого. Наскільки видозміненими будуть ці буттєві форми – настільки різновекторним буде світогляд людини.

Роздуми поета, його світоглядні установки – шлях існування Великої Людини, життя та діяльність якої неодмінно пов'язані з тишею та спокоєм у душі. Серед буремних подій, повних трагізму та невизначеності, внутрішній світ поета потребує чогось вічного та прекрасного, незрадливого й по-дитячому щирого. Все це Ю. Словацький знаходить під час прогулянок на природі, згадуючи рідне місто Кременець. Вони дають йому потужний душевний заряд енергії, змогу воліти, жити, діяти. «Навіть спомини великих людей – спомини тихого життя» [1, с. 55] – ці слова Ю. Словацького стосуються самотності поета, доля якого, як і інших відомих особистостей, подарувавши талант і славу, забрала головне – близьке та щире спілкування з друзями, родиною, особливо з матір'ю.

У пошуках душевного спокою поет прагне досягнути філософської мудрості та моральної довершеності. Це дасть змогу відчутти рівновагу, людську гідність, захистити правду та відсікти брехню, а найголовніше – зберегти відчуття душевного комфорту та внутрішньої тиші. Вони є важливими аспектами життя кожної людини: «Все переконує мене в тому, що люди, які не знають внутрішнього спокою, даремно прагнуть знайти його назовні» [1, с. 70]. Філософська мудрість, на думку Ю. Словацького, знаходиться у книгах, читання яких розширює світоглядні горизонти людини, звільняє її від зайвих хвилювань та негативного мислення. В цілому філософські мотиви епістолярію Ю. Словацького стосуються гуманістично-антропологічної проблематики, в якій вимальовується образ Людини, повної мудрості та внутрішнього спокою. Вона постійно вдосконалюється через читання книг, подорожі, спілкування з іншими людьми. Такою була життєво-практична сутність самого Ю. Словацького!

Гуманістично-антропологічна спрямованість, сутність якої стосується людської екзистенції в усіх виявах буттєвих форм, має яскраве вираження у контексті творчого доробку Ю. Словацького. На думку поета, Господь, створюючи людину, допустився тільки однієї помилки: неможливості людини прожити без їжі. «О, якби ж не це, як рідко людина продавала б своє сумління, свою гідність за миску сочевиці. Одну б тільки вона мала ваду: лінивість, але я у ліні смертного гріха не вбачаю» [1, с. 95]. Цими словами Ю. Словацький підкреслює важливість духовного на протидію матеріальному, плотському задоволенню, втамуванню фізичного голоду тощо.

Філософія епістолярію Ю. Словацького носить антропологічно-гуманістичний характер, який невід'ємно поєднується з вірою в Бога. Світогляд поета має релігійне забарвлення, оскільки присутність Вищої Досконалості відчувається у всій творчій спадщині Ю. Словацького.

Аналізуючи зміст окремих листів поета до матері, знаходимо яскраве цьому підтвердження – прокинувшись зранку в день свого народження, Ю. Словацький найперше приносить подяку Господу за те, що «Він зберіг мене від усього злого протягом цього року мого життя» [1, с. 57]. Глибока та щира віра у Бога, вдячність Всевишньому найбільш тонко відчувається Ю. Словацьким не щоденно, а лише тоді, «як буваю зворушений до сліз – чи то через несподіване щастя, чи через очікуване давно нещастя...» [1, с. 64]. Таким чином, поет відчуває свою екзистенцію у світі через присутність Божої сутності, яка у моменти найглибших життєвих потрясінь та радості знаходить своє найбільше вираження.

У листах до матері Ю. Словацький згадує про А. Міцкевича, який, у свою чергу, охарактеризував його поезію наступним чином: «Сказав, що моя поезія чудова, що це будівля, збудована в прекрасному архітектурному стилі, як величний костел – але в костелі Бога нема...» [1, с. 41]. Аналізуючи зауваження самого Ю. Словацького, приходимо до висновку про обурення поета невизнанням А. Міцкевичем ролі та присутності Бога у його поезії. Справжньою Божою милістю поет вважав спокій та здоров'я своєї матері. Окрім цього, він постійно дякував Богу за те, що стільки разів в Своїй милості не розпач, а тільки смуток посилав йому. Поет повністю віддається на поталу Богу і довіряє Йому свою долю, вважаючи Господа своїм покровителем, охоронцем.

Світогляд поета поєднує не тільки віру у надлюдську реальність, але й у світ матеріальних явищ та процесів. Натхненником творчих пошуків для поета виступає природа, особливо Ю. Словацький захоплюється сільськими краєвидами та пейзажами. Дослідниця флористичного дискурсу в творчій спадщині поета О. Гаськевич стверджує, що «світ природи у Словацького є уособленням краси, досконалості, приводом для захоплення Творцем» [3, с. 86]. Мрія поета – своя власна маленька оселя, де можна відпочити після важкого трудового дня, духовно очистити внутрішнє єство та поліпшити фізичний стан. В епістолярії та у творчому доробку Ю. Словацького часто згадується симпатія поета до природи, оскільки, на його думку, він відчував її до глибини душі [1, с. 66]. Тільки відкрита та щира натура людини, подібно до природного світу, зможе злитися з ним, аби пізнати його істинну сутність, відчути його настрій та подих.

Філософські мотиви епістолярію Ю. Словацького містять провідні риси української філософської думки, яку неможливо уявити без наріжного каменю – філософії серця, детальне вивчення даної проблематики та її обґрунтування здійснив філософ П. Юркевич. Серце Ю. Словацького – серце вигнанця, який перетворився на «громадянина світу», не прив'язаного ні до місць, ні до обставин, ні до людей, подібно до стилю життя українського Сократа, Г. Сковороди: «Світ ловив мене, та не спіймав». Єдиний непорушений зв'язок відчувається у відношенні поета до рідної землі. Згадуючи про близьких, матір, Теофіля, Ю. Словацький зазначає, що найбільше його пригнічує «неспокій про долю осіб віддалених» [1, с. 51], тим самим підкреслюючи нерозривний зв'язок з дитинством, рідним краєм, родиною.

Меланхолічність внутрішніх переживань поета пов'язана із віддаленістю від рідного дому. У листі до матері він пише: «Мамо моя, Ти не знаєш, скільки через цю віддаленість зібралось в моєму серці сліз і любові до

Тебе, що на серці так важко, що хотів би просто зараз впасти на коліна біля твоїх ніг і плакати» [1, с. 73]. Емоції відчаю та розлуки переповнюють серце поета і, разом з тим, свідчать про безкорисливу любов сина до матері, істинну, справжню, адже її вмістилище криється у самому естві поета. Ю. Словацький постійно дякує Богу за те, що Він «не кинув йому усіх «сердець з каменю», а на життєвому шляху дарував відкриті та щирі емоції, лагідні та ніжні слова з уст людей, яких по-справжньому любив поет і які відіграли у його житті велику роль.

Натомість серце поета не терпить фальші та обману, награної іронії та флірту. Тому філософія серця в екзистенції Ю. Словацького часто набуває образних форм: він порівнює своє серце із мушлею, куди, подібно до слимака, має змогу сховатися, замкнутися у пориві своїх роздумів, під час прослуховування гарної музики тощо.

Філософія серця Ю. Словацького пов'язана із релігійними почуттями, відчуттям присутності Бога у житті поета, який прагне мати «серце, повне думок, які розпливаються в Богові...» [1, с. 114]. Напоїти серце, заспокоїтися та отримати душевний спокій, відчути насолоду життя поетові допоможе природа, спостереження за різноманітними процесами, які в ній відбуваються, вояжі до різних країн, спілкування з людьми тощо. Постійна присутність Бога у філософській екзистенції Ю. Словацького виражається через допомогу та підтримку, захист й оберіг від негарздів оточуючого світу. Бог захищає від усіх трудів, окрім тих, які є на серці...

Замилування красою природи, її величчю та барвами насичує душу поета прекрасними та неповторними почуттями. Єдиним доповненням до цього, за його словами, повинно бути спокійне серце. Критерієм свого істинного життя Ю. Словацький вважає спокій, при якому людина споживає свій шматок хліба. Оце і є найвища насолода. Неодноразово, характеризуючи власну вдачу, Ю. Словацький зазначає щось нетоварицьке у своєму характері, тим самим підкреслюючи любов до спокою та самотності.

У поезії Ю. Словацького, його епістолярній спадщині постають образи людей, серед провідних рис людяності яких поет виділяє правдивість – «щоб у серці мали серця інших», «своїм серцем притулитися до серця іншого», «у знетямленні шукаю серця», тобто будь-яка взаємодія повинна бути проникнута спільністю поглядів, думок, мрій, які об'єднують людей у певні угруповання не тільки за професійними уподобаннями, але й за покликком серця внутрішньо. На думку Ю. Словацького, через спілкування пізнати духовну красу людини з метою встановлення подальших взаємовідносин.

Різке протистояння буття природного і людського знаходимо у творах Ю. Словацького. Перше надихає поета, слугує джерелом роздумів і відпочинку, позитивного настрою та емоцій. Натомість людське буття – середовище негативне, повне чвар та розчарування. На підтвердження вказаної думки наведемо цитату із епістолярію поета: «...з тиші гір раптом потрапив у людський гамір – гамір холодний, нецікавий, недотепний, нерозумний, оцей звичайний гамір світу – розмови людей, які на хвилю знайомляться, аби знову розійтись і забути про себе...» [1, с. 87].

Філософська екзистенція Ю. Словацького постійно передбачає відносини та перебування у людському

середовищі. Відтак часто у творах знаходимо характеристику осіб, їх образів та поведінки. Аналізуючи людей за їх майновими статками, поет звертає увагу на загальну недовіру до їх усіх, а особливо до тих, які «не мають грошей». Безгрошів'я та злидні часто штовхають людей на необдумані та не прогнозовані кроки, а тому з ними краще не мати справ.

У своїх філософських роздумах поет не прагне перебудови світу, а закликає сприймати його таким, яким подарував Господь: «Ні немає для нас місця на землі, треба брати нам життя таке, яке нам дав Господь...» [1, с. 136–137]. Кожна людина, постійно прагнучи до кращого життя, повинна навчитися цінувати теперішнє, всіляко намагатися удосконалити його, щоб гідно прожити на землі та здобути славу й визнання у майбутньому.

Роздуми про буденне і вічне, плинне та незмінне насичують творчість Ю. Словацького. Чітко усвідомлюючи кінцевість земного існування, вічний спочинок поет прагне здобути на своїй рідній землі: «...коли у Вестмінстері нашого краю, може, дадуть мені якийсь куточок. Смійся з мене, але я відчуваю, що маю в собі душу слави, яка зі мною померти не може» [1, с. 53]. Філософія серця Ю. Словацького пов'язана із внутрішніми переживаннями та роздумами поета, особливою зі станом його душі, слава про яку буде вічною, незважаючи на скінченність людського життя. У метафоричних образах поета, окрім душі слави, зустрічаємо ще й мудру душу, яка, як і інші, містить у собі часточку себелюбства, до якої слід відноситися досить обережно.

Футурологічність поглядів Ю. Словацького характеризується образністю та передчуттям всесвітнього визнання. Перша вимальовується поетом у вигляді кам'яного стовпа при дорозі, біля якого будуть затримуватися люди, щоб прочитати часто незрозумілий запис і далі вирушити у дорогу. «Отож, бачиш, Мамо, що я такий, як завжди – постійно укладаю камінці на власний гробівець, а життя пускаю повз себе» [1, с. 66]. У даному випадку образ труни має метафоричне значення і пов'язаний із клопіткою та наполегливою працею на поетичній ниві. Поет Ю. Словацький постійно мріє про посмертне майбутнє і ці передчуття дають йому наснагу жити і творити далі. Люди, які позбавлені цього, за його словами, споживають хліб, який пахне нищістю.

Кожна людина у житті неодноразово грає певні ролі, яких вимагають суспільний статус, морально-етичні норми, сімейний стан тощо. Ця зовнішня маска характеризує несправжність людського буття. Істинна сутність людини криється у багатстві її внутрішнього ества, у її доброті та неповторності. Життєвий шлях Ю. Словацького – не виключення. Досить часто йому в житті доводилося грати ролі, які пригнічували власне ество, здавалися безглуздими та невинуватими, що, у свою чергу, призводило до пригнічення душевних поривів, роздумів про несправдливості навколишнього світу. «Тепер же вмію грати роль веселого хлопця, і тільки домашні бачать мене сумним та похмури» [1, с. 53]. Двоєка природа натури Ю. Словацького, справжня та несправжня, постійно ведуть боротьбу між собою. Внутрішній спокій поет здобуває тільки при згоді про рідних та родину.

Істинна сутність людини притягує до себе істинну сутність іншої – це своєрідний поклик душі – приєднуватися із собою подібними. Простота та щирість

філософської екзистенції Ю. Словацького розкривається не тільки у світоглядних поглядах, але й у практичних вчинках поета. Найбільшу симпатію у нього викликають «споріднені душі», натомість «порцелянова краса» окремих людей пригнічує та смутить. Глибокі роздуми Ю. Словацького над цією проблемою зводяться до одного: краще «споганіти» зовнішню, але стати «дотепним і приемним» внутрішню. Принцип такої метаморфози є найбільш сприятливим для поета у процесі спілкування з іншими людьми, коли насамперед цінується щирість, відкритість, внутрішня чистота та простота, аніж зовнішній пафос і награні манери.

Почуття приязні та уподобань поета проявляються до активних та незламних всілякими обставинами людей, натомість його свідомість гнітять люди, характерними рисами яких є нудьга та знеохочення. «Я ненавиджу тих, які кажуть: «Нехай буде так, як є. Це християнське блюзнірство. Я ненавиджу людей, які порожньо живуть на світі» [1, с. 78–79]. Життєва позиція Ю. Словацького апелює до працелюбних та творчих людей, які залишають після себе хоч якийсь слід на землі.

Внутрішній світ Ю. Словацького, філософія його екзистенції апелює до спогадів про солодкі миті дитинства. Згадка про них дозволяє відірватися від щоденних проблем і поринути в істинний світ, щирий, незаплямований зовнішньою ворожнечею та ненавистю. «Людина найщиріше плаче, коли плаче над самою собою, а я тоді шкодував сам себе, що мене буревій так несподівано відділив від дитячого віку» [1, с. 60]. Істинна сутність справжнього зумовлює істинне вираження потаємного.

У філософських роздумах Ю. Словацького наскрізним каменем виступає ідея повернення до отчого порогу. Поет неодноразово наголошує на тому, що всі шляхи людини рано чи пізно повертають додому, до того місця, звідки розпочався відлік її літ і де вперше вона пізнала особливості оточуючого світу. Омріяний образ свого власного щастя поет вибудовує на основі спогадів, підслених фантазією та мріями: «Мамо моя, колись малий наш будиночок, білий як сніг, з зеленими віконницями, з червоним дахом обсадимо різнокольоровими мальвами. Ззаду буде рости кілька ялин і кілька беріз тремтливих..., і стежки будуть висипані жовтим піском, і ластівки будуть над ганком гніздитися. О, яке б це було щастя» [1, с. 81]. Варто зазначити, що здавна мальва вважається символом України, берегиною української оселі, ластівки біля хати – символом весни, відродження, щастя, матері. Символічна насиченість елементів українського побуту яскраво ілюструє знання Ю. Словацьким усіх деталей родинно-побутового буття простого українця.

У філософській екзистенції Ю. Словацького важливе місце посідає проблема щастя, яка різними філософами тлумачиться по-різному. Для Ю. Словацького поняття «щастя» асоціюється із спокійним та тихим життям. «Улюбленець фортуни – це той, хто спокійно і тихо живе в малій глиняній хатці» [1, с. 74]. Історично склалося так, що у поняття щасливого життя людина автоматично вкладає ті категорії, реалізацію яких не має у власному житті. Меланхолічна віддаленість поета від рідних околиць, його прив'язаність до сім'ї лягли в основу детермінації щастя.

Сильний внутрішній світ, витривалість поета проявляються у філософському підході до розуміння

щастя, трактування якого Ю. Словацький пов'язує з двома аспектами: момент приготування та надії. «Насправді, я готовий, як євреї, щосуботи запалювати безліч свічок і прикрашати кімнату, чекаючи на появу щастя. Мені завжди здається, що воно мусить колись прийти» [1, с. 64]. Отже, філософські мотиви творчої спадщини поета носять оптимістичний характер, повний надії та сподівань на світле майбутнє.

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Глибина філософських роздумів Ю. Словацького стосується природної та надприродної реальності, зовнішньої та внутрішньої екзистенції, тому різновекторність світогляду поета містить елементи українського світоглядного менталітету, окремі аспекти онтологічно-гносеологічних проблем, а також роздуми про гуманістично-антропологічну визначеність істинної сутності людини. Коло цієї проблематики знаходить яскраве вираження не тільки в епістолярії поета, але й у його творчості та життєво-практичній діяльності. Тому дана тема є актуальною для аналізу і розкриття у подальших наукових розвідках.

Список використаних джерел

1. Гаськевич О. Флористичні мотиви у творчості Юліуша Словацького / О. Гаськевич // Проблеми слов'янства. – 2013. – Вип. 62. – С. 78–89.
2. Оляндер Л. Світ і людина в епістолярії Юліуша Словацького: «Listy do Matki» («Листи до Матері») / Л. Оляндер // Київські полоністичні студії. – Том XXVI. – С. 416–425.
3. Радішевський Р. Юліуш Словацький / Р. Радішевський. – Київ: Дніпро, 1985.
4. Словацький Ю. Листи до матері (Вибрані із кременецькими мотивами / пер. з польськ. Маргарити Гецевич; [упорядкув. та вступ. сл. Тамари Сеніної – директора обласного літературно-меморіального музею Юліуша Словацького в м. Кременець; літ. ред. Світлана Винниченко]. – Тернопіль – Кременець: ТзВО «Тернограф», 2009. – 248 с. (Скарби епістолярної спадщини Юліуша Словацького).
5. Словацький Ю. Поезії / Ю. Словацький; пер. з пол. М. Бажана та ін.; вступ. ст. Г. Вервеса. – К.: Дніпро, 1969. – 211 с.
6. Словацький Ю. Українська дума. Dumka Ukrainińska / Ю. Словацький; упорядкув. та вступ. ст. В. Т. Звенигородського. – Л.: Каменяр, 1993. – 127 с.
7. Słowacki J. Dzieła: w 14 t. / J. Słowacki; pod red. J. Krzyżanowskiego. – 2-e wyd. – Wrocław: Wyd-wo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1952.

References

1. Haskevych O. Florystychni motyvy u tvorchosti Yuliusha Slovatskoho / O. Haskevych // Problemy sloviaanstva. – 2013. – Vyp. 62. – S. 78–89.
2. Oliander L. Svit i liudyna v epistoliiarii Yuliusha Slovatskoho: «Listy do Matki» («Lysty do Materii») / L. Oliander // Kyivski polonistychni studii. – Tom XXVI. – S. 416–425.
3. Radshevskiy R. Yuliush Slovatskiy / R. Radshevskiy. – Kyiv: Dnipro, 1985.
4. Slovatskiy Yu. Lysty do materi (Vybrani iz kremenetskymy motyvamy / per. z polsk. Marharyty Hetsevych; [uporiadkuv. ta vstup. sl. Tamary Seninoi – dyrektora oblasnoho literaturno-memorialnoho muzeiu Yuliusha Slovatskoho v m. Kremenets; lit. red. Svitlana Vynnychenko]. – Ternopil – Kremenets: TzVO «Terno-hraf», 2009. – 248 s. (Skarby epistoliiarnoi spadshchyny Yuliusha Slovatskoho).
5. Slovatskiy Yu. Poezii / Yu. Slovatskiy; per. z pol. M. Bazhana ta in.; vstup. st. H. Vervesa. – K.: Dnipro, 1969. – 211 s.
6. Slovatskiy Yu. Ukrainka дума. Dumka Ukrainińska / Yu. Slovatskiy; uporiadkuv. ta vstup. st. V. T. Zvenyhorodskoho. – L.: Kameniar, 1993. – 127 s.
7. Słowacki J. Dzieła: w 14 t. / J. Słowacki; pod red. J. Krzyżanowskiego. – 2-e wyd. – Wrocław: Wyd-wo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1952.

Moroz H. V., PhD in philosophical sciences, senior researcher of Ukrainian philology and social disciplines department of Kremenets Regional Humanitarian Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko (Ukraine, Kremenets), lena_lisova@ukr.net

Philosophical motives of Juliusz Slovák's correspondence

The problems of Juliusz Slovák's correspondence are analysed. The poet's thoughts have religious and humanistic character and are disclosed through the prism of natural, human and supernatural being. The attention is focused on leading philosophical grounds of Juliusz Slovák's correspondence, that are disclosed by determining the true nature of Man (sincerity, truthfulness, kindness, loneliness, indissoluble connection with family); spiritual and cultural potential of his inner world through faith and relationship with God (sense of God's presence at all levels of existential forms); achieve the conscience of inner self and spiritual comfort (philosophy of heart, deprivation of vain worldly worries and experiences); vital and practical installations of external existence (advantage of the spiritual over the material, philosophical reflection about destiny of man, finding ways to happiness, etc.).

Keywords: correspondence, man, philosophy of heart, philosophical existence, religious and humanist problems, natural and supernatural reality.

Moroz E. V., кандидат философских наук, ст. преподаватель кафедры украинской филологии и общественных дисциплин, Кременецкая областная гуманитарно-педагогическая академия им. Тараса Шевченко (Украина, Кременец), lena_lisova@ukr.net

Філософські мотиви епістолярного насліддя Юліуша Словацького

Осуществляется детальный анализ проблематики эпистолярного наследия Юлиуша Словацкого. Установлено, что размышления поэта носят религиозно-гуманистический характер и раскрываются через призму естественного, человеческого и сверхъестественного бытия. Акцентируется внимание на ведущих философских мотивах эпистолярного наследия Юлиуша Словацкого, которые раскрываются через определение истинной сущности человека (искренность, правдивость, человечность, одиночество, неразрывная связь с семьей); духовно-культурного потенциала его внутреннего мира через веру и связь со Всевышним (ощущение Божьего присутствия на всех уровнях бытийных форм); подсознательное достижение внутреннего покоя и душевного комфорта (философия сердца, лишение бесплодных земных волнений и переживаний); жизненно-практических установок наружного существования (преимущество духовного над материальным, размышления о земном предназначении человека, поиск путей к счастью и т.д.).

Ключевые слова: эпистолярное наследие, человек, философия сердца, философская экзистенция, религиозно-гуманистическая проблематика, естественная и сверхъестественная реальность.

* * *

УДК 21:23:14

Вергелес К. М.,
кандидат філософських наук, доцент,
Вінницький національний медичний університет
ім. М. І. Пирогова (Україна, Вінниця),
kvergeles@gmail.com

В. НЕСМЕЛОВ І М. ТАРЄЄВ ЯК ПРЕДСТАВНИКИ АКАДЕМІЧНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Аналізуються головні положення відомих представників академічної православної антропології В. Несмелова і М. Тарєєва. Підкреслюється значення їх положень про пріоритет віри над знанням, про можливості примирення віри і знання. Особливого місця набуває теза щодо віри як приспання до Божественного, отримання суто духовного статусу в світі. Віра – це стрижень людини, її життя, її творчості та свободи. Таким є підхід представників академічної православної антропології.

Ключові слова: людина, віра, життя, духовність, філософія, релігія, свобода, воля, творчість, символічний реалізм.

Антропологічна проблематика завжди була і залишається однією з головних в українській традиції філософування. Українська філософія завжди у питанні духу мислить про долю людини і долю людей на планеті Земля – при всьлякій метафізиці. Антропологічна ідея існувала у філософській культурі Русі, у багатьох українських мислителів – І. Галятовського, Л. Барановича, Ю. Смолятика, І. Франко, Л. Українці, Т. Шевченка та ін. Їх спадщині присвячено багато історико-філософських